

קבד הפץ חיים משפטים על התורה

עול המשא הכבד הרובץ עליו בהספקת בר ולחם ומזון לעמלי תורה, עאכו"כ שעל כל אחד מאתנו לעמוד לימינו ולהיות לו לאחיעזר ואחיסמך במפעלו ה).

ת ר ו מ ה

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. (כ"ה ח)

ובפסיקתא, בשעה שאמר הקב"ה למשה ועשו לי מקדש, נזדעזעו

מ ע ש י ל מ ל ד

כלל ישראל אפילו כשתעה, רוצה הוא להדבק בבוראו, וזהו בבחינת שובו אלי ואשובה אליכם.

ה) וכמו שהי' מורו את המחזיקים להחזיק במעוז התורה, כן זרו את לומדי התורה המקבלים את התמיכה שילמדו לשמה, שרק אז יוכלו להפריש מחלקם הנצחי עבור המחזיקים בהם, למען לא יבושו ולא יכלמו בעלמא דאתי, לכשיבואו המחזיקים ויתבעו חלקם.

והי' מפרש את התפלה בברכת המזון ונא אל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם וגו' שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד" באופן זה. לכאורה התיבות "לעולם ועד" אין להם ביאור, כלום האדם חי לנצח? אבל הכונה הוא, כמו שאנו רואים לפעמים, שאחד מחזיק ת"ח על חשבוננו ומהגותו מנכסיו, מכיון שאין לו בעצמו פנאי ללמוד, רוצה הוא שיהי' לו חלק בתורתו של חברו.

ולאחר מאה שנה, כשיתן המחזיק דין וחשבון ממעשיו ישאלוהו, למה לא עסקת בתורה, יענה ויאמר, כי פלוני למד גם בעדי, כי אני הענקתי לו תמיד מנכסי, אמנם כ"ז אם הלמדן למד לשמה, שלא להתגאות ולא לקנטר, אבל איך יהי' אם יפשפשו בתורתו של הלמדן ויפסלו את הסחורה שלו, ואז יתברר שאין למחזיק כל חלק בתורה, ולשוא תלה תקותו בהלומד, אזי יתבע המחזיק את הלומד, ויאמר לו, הלא בך שמתה תקותי, כי אתה לומד בעדי, ובשביל זה אצלתה לך ברכה מנכסי, ולבסוף רמיתני? כמה בושה וחרפה יסבול הלמדן ההוא. ולכן אנו מבקשים, ואל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד, כלומר, בחיים הנצחיים, לא יגרמו לנו המחזיקים בושה וכלימה, כשיתבעו חלקם ולא נוכל לתת להם. והננו מסיימים בקשתנו, "כי אם לידך המלאה והפתוחה", כלומר, אותך הלא אי אפשר לרמות, ואם אתה תפרנסנו, לא נצטרך להתבייש ולהכלם לע"ל.

ופעם דבר בשבח המחזיקים את התורה, שמעלתם גדולה מזו של הלומדים. והי' מפרש את הפסוק בתהלים קי"ט "שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול" באופן זה.

"ללומדי תורתך" לא נאמר, אלא "לאוהבי תורתך", יען כי ללומדי התורה אי אפשר בלא מכשול, כי אין אדם עומד על ד"ת אלא א"כ נכשל תהלה, וכבגמ' גיטין דף מ"ג א' בדרשתם ז"ל על הכתוב בישעי' ג', והמכשלה הזאת תחת ידיך.

משה, ואמר איך יכול האדם לעשות בית להקב"ה, והלא כתיב, הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך. אמר לו הקב"ה, לא לפי כחי אני מבקש, אלא לפי כחם: עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב. ובשעה שאמר את קרבני לחמי, אמר משה אם מכניס אני את כל החיות שבעולם יש בהן העלאה אחת? או כל העצים שבעולם יש בהן הכערה אחת וגו'? א"ל הקב"ה לא כשם שאתה סבור, אלא את הכבש אחד תעשה בבקר. ובשעה שאמר ונתנו איש כופר נפשו, אמר

מ ע ש י ל מ ל ד

ועד שאדם זוכה להבין את הפשט הנכון בדברי חז"ל, יש שהוא נכשל מקודם עד שזוכה לעמוד על אמתת הענין. אבל לא כן באוהבי תורה, כלומר מחזיקי התורה, הלא הם מקבלים שכרם משלם תיכף בפעם הראשונה. ואינם נכשלים כלל, כי הלא כוונתם רצויה להחזיק ביד הלומד, ואף אם הלומד נכשל, אבל המחזיק בידי אינו נכשל. וזש"ה, שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

וכן הי' מפרש את מאמרם ז"ל באבות פ"א, אהב את המלאכה ושנא את הרבנות.

בכמה מקומות שבחו חז"ל את המלאכה וגנו את הרבנות. ילמד אדם את בנו אומנות נקי' וקלה (ברכות ס"ג). גדולה מלאכה שמכבדת בעלי' (גדרים מ"ט): כל שאינו מלמדו אומנות מלמדו ליסטות (קדושין כ"ט). ועוד בכמה מקומות. ולעומת זה הרבנות אחריות גדולה מטלת על בעליה, וכל מילי דמתא עלי' דמיא, ולא עוד אלא שעליו להוכיח לקהל עדתו, ואם אינו מוכיחם יגלגלו הכל על הרב שלא הוכיחם, וכמאמרם ז"ל (סנהדרין צ"א) על הגוף והנפש שיכולין לפטור עצמן מן הדין, בשביל שהמה יחיבו איש את אחיו בכונה לפטור את עצמו מאימת הדין.

וספר מאורע שקרה לפני חמשים שנה בערך, כשעבר דרך עירה קטנה, והנה קהל גדול מלא את השוק, מקום שם עמד אסיר אחד מוקף שוטרים, שצריך הי' להשתלח לסיביר, עקב אשר זייף במרתף ביתו שטרי המלוכה.

והנה האסיר אשר רגליו לנחושתים הוגשו וידיו אסורות, בקש רשות משוטרו לקרוא את הרב המקומי הנה, כי דבר נחוץ לו אליו טרם יעזוב את עיר מושבו. השוטר נאות לבקשתו ושלה אחד הנערים לבית הרב. וכעבור רגעים אחדים, והנה הרב בא וייתיבב אצל האסיר בלב קרוע ומורתח, וישאלהו על אשר האיק' בו לבוא הנה, ויען האסיר בקול מר צורח, כי נפשו מרה לו על שבעוד רגעים אחדים ישולח לסיביר, ויאמר אל הרב.

"ידוע להוי להרב, כי עומד אני להגלות לסיביר, ובאדוני הרב האשם. כי הלא בטח ידע הרב מכל וכל, ואם כן, טענתי היא, מדוע לא הוכיחני על פני מדוע לא התרה בי, כי סו"ס יתפשוני וישלחוני מחוץ למחנה. הלא חובת הרב היא להזהיר את קהל עדתו על החמס והעול אשר בכפיהם, ומכיון שהרב לא הזהיר אותי לכן נפלתי בפה והקולר תלוי בצואר הרב, ואם בני ביתי ירעבו מעתה לפסת לחם, מהרב יתבעו עלבונם".

משה מי יוכל ליתן פדיון נפשו, אח לא פדה יפדה איש, ויקר פדיון נפשם, א"ל הקב"ה לא כשם שאתה סבור, אלא זה יתנו, מחצית השקל בשקל הקודש, ע"כ.

מדברי חז"ל אלו, אנו רואים, כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וכל אחד מהם מחויב לעשות רק מה שיש בכחו. וכן אמר החכם מכל אדם, כל אשר תמצא ירך לעשות בכחך עשה, היינו לפי כחך ולא יותר. אנו צריכים לעשות רק את המוטל עלינו, "פתחו לי פתח כמחט של סדקית ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם". כל אחד מחויב לקבוע לו זמן ללמוד התורה כפי יכולתו, מי במשניות, מי בנמרא ומי בהלכה א. וכן הדין בנתינת צדקה ללומדי תורה, צריך כל אחד להתחזק ולתת לפי ערכו, ואין העשיר יכול להפטר במנחת עני, כמאמר רז"ל

מ ע ש י ל מ ל ד

והנה מעתה הגע בעצמך, אם אדם שכזה הוכיח את הרב על פניו, על אשר לא הזהירו, ובאשמתו הוא גולה לסיביר למשך איזה שנים, על אחת כו"כ, בשעה שיבואו הבע"ב לעוה"ב ויתבעו מכל אחד ואחד עונו ופשעו, שבעבורם עליהם להשתלח. לא לסיביר לאיוו שנים, אלא לשאול תחתית לעולמי עד, או יתלו את הקולר בצואר הרב שהי' בעירם, כי בו האשם על אשר לא הוכיחם ולא הזהירם, כמשל הגוף והנפש שדרו יחדיו כל ימיהם בשלוה ובנחת, ואעפ"כ כשבאים לדין כל אחד משליך על חברו, עד שהמשילו חז"ל את זה לחגר וסומא, שצריכים להרכיב את החגר על גבי הסומא ולהענישם יחד.

וע"כ על כל בעל נפש לברוח מן הרבנות כמטחוי קשת, כי סו"ס יתבעו אנשי העיר ממנו, יותר טוב לבקש פרנסה נקי' וקלה המפרנסת בעלי' בכבוד.

מעשה הי' בעיר ראדין, באחד שנסע לאמריקה ואשתו ילדה זכר. שלח הח"ח שליח להרב המקומי להזמינו לברית, ובבוא הרב לביתו אמר לו בזה"ל: "מיר האבען היינט אברית", והכוונה היתה, מכיון שהאב איננו כאן, המצוה מוטלת על בי"ד למולו.

(א) שאלה זו נשאלה ע"י הח"ח להגרי"ס זצ"ל, אם לחזור על ענין אחד בש"ס כמה פעמים, או ללמוד ענינים הרבה, ואף אם לא ידע אותם על בורים. והתשובה היתה "צריכים לדעת מדת ארכה ורחבה של תורת ד', ובאר הח"ח את התשובה הזאת כדרכו בקודש במשל. מי שלומד רק חלק אחד בתורה למה הוא דומה? לאחד שבזבז כל נכסיו לקנות לו כובע יפה ולא נשאר לו מאומה לכסות מערומי גופו". אם תורת ד' תמימה, ואתה יודע אותה כולה אזי היא משיבת נפש. אולם במה שנוגע הלכה למעשה הי' מרגלא בפומי' מאמר הגר"א זצ"ל במשלי (י"ג כ"ה, ט"ז ח') שיותר טוב לאדם שילמוד מעט ויחזור תמיד ויודע כל דבר על בוריו, ממה שילמד ויקבץ הרבה ואינו יודע הדין על בוריו. ובספרו הבהיר "שם עולם" בשער ההתחזקות פ"י כתב, שע"י החזקת תורה אפשר לקבל בעלמא דקשוט רק חלק בידיעת התורה, אבל לא בקיום מצות התורה.

(פסחים ק"ח א) עשיר בשורו עני בשיו, ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא ידי חובתו, ולא עוד אלא שהביא חולין לעזרה ב).
ועשו ארון עצי שטים. (כ"ה י)

אנו מוצאין כשאמר הקב"ה למשה לעשות את המשכן, א"ל על כל דבר ודבר «ועשית», ועל הארון אמר לו «ועשו» ארון, למח? אלא שצוה הקב"ה לכל ישראל לעשותו, שלא יהי' לאחד מהם פתחון פה על חברו, לומר שאני נתתי הרכה בארון, לפיכך אני לומד הרבה, ואני יש

מ ע ש י ל מ ל ד

זה צריך כל אדם בעצמו לעשות, ולכן צריכים באמת ללמוד בכדי לדעת ולהבין ולקיים מעשי המצוות בפועל.

ומי שמתרשל לפעמים מלמוד התורה, בשביל שאינו מוצא א"ע מוכן במצב רוח באותו הזמן ללמוד לשמה, ובין כך אינו לומד לע"ע כלל, המשילו לאשה שמתביישת להזמין את האורח לסעודה פשוטה שהתקינה לבני ביתה, באמרה כי אין זה לפי כבוד האורח, ובין כה וכה והאורח מתמוגג ברעב... והדברים עמוקים.

ב) וכה היו דבריו ע"ד החזקת הישיבות, כי אם אמנם הספקת הישיבות על הבע"ב להמציא, אבל הנהלת הישיבות צריכה להיות דוקא בידי גדולי התורה ובמקומות התורה המיועדים לזה. והיה מוכיח זה ממאמר של ר' יוסי בן קסמא באבות פ"ו, כשהציעו לו לדור במקום א' ע"מ שיתנו לו סכום כסף גדול, השיב, כי אפילו אם יתנו לו כל כסף וזהב שבעולם לא ידור אלא במקום תורה.

ומוכח מזה, שלא בכסף וזהב אפשר לעשות מקום תורה, כי לולא זאת הלא הי' ביכולת ר"י בן קסמא לקבל את הסך שהוצע לו ולייסד ישיבה במקום שאותו האיש שפגעו הי' דר בו.

ופעם פרש מאמר ר"י בן קיסמא בזה האופן.

אמר ר"י בן קיסמא, פ"א הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם א' וכו' מאיזו עיר אתה וכו' מעיר גדולה של חכמים וסופרים אני (אבות פ"ו).

והשאלה נשאלת למה לא גלה לו שם העיר שעלי' שאל, כמו לוד או קפוטקיא, ואיזה חלוק הוא אם עירו היא עיר המדע והחכמה או הסכלות והבערות. אלא שהאדם השואל שפגע בו בר"י בן קיסמא תמה על המראה. בן אדם שכזה, המשמש בטח בתור רב או מנהיג בקהילה חשובה ילך רגלי בדרך. ואיך זה לא נהגו בו כבוד קהל עדתו, לרתום עבורו סוסים בעגלה להוליכו למחוז חפצו בכבוד כראוי לגדול כמותו? בטח אנשי עירו ריקים ופוחזים ואינם חסים על כבוד התורה.

אולם ר"י בן קיסמא ענה לשואלו, כי אדרבה הוא בא מעיר גדולה מלאה חכמים וסופרים, ובן אדם כמוני, כמוהו כאין לעומת חכמתם, כי חכמים גדולים הם ממני.

א"ל השואל, מכיון שכן, רצונך אולי שתדור עמנו במקומנו ונשימך אלוף לראשנו, קצין תהיה לנו, ואת שמך נכבד בכבוד הראוי לת"ח גדול שכמותך. וכאן באה התשובה, אפילו אם יתנו לו אלף אלפים דינרי זהב לא ידור אלא